DOI: https://doi.org/10.37547/supsci-ojp-05-03-86 **Pages: 743-747**

Oriental Journal of Philology

ORIENTAL JOURNAL OF PHILOLOGY

journal homepage:
http://www.supportscience.uz/index.php/ojp/about

THE DISTINCTIVE FEATURES OF CLASSICAL TEXTS

Burhoniddin A. Akhmedov
Doctor of Philosophy, Associate Professor
Uzbekistan, Tashkent

Abdulmuhsin M. Fazliddinov
Department of "Classical Oriental Philology"
1st-year Master's Student in Linguistics (Arabic language)
New Century University
Email: abdulmuxsinfazliddinov@gmail.com
Uzbekistan, Tashkent

ABOUT ARTICLE

Key words: classical texts, Arabic language, linguistics, stylistics, scientific heritage, Arab culture, research.

Received: 06.03.25
Accepted: 08.03.25
Published: 10.03.25

Abstract: This article provides an in-depth analysis of the linguistic and stylistic features of classical Arabic texts. It highlights the grammatical and lexical elements within the texts and their relevance to contemporary Arabic language education. Classical texts play a significant role in preserving the purity of the Arabic language and serve as an essential resource for linguistic research. The article also examines the cultural and scientific heritage of these classical texts within the Arab world and their influence on modern research. It discusses how the use of these texts in research contributes to the ongoing development of modern science and knowledge.

KLASSIK MATNLARNING O‘ZIGA XOS JIHATLARI

Burhoniddin A. Ahmedov
falsafa fanlar doktori, dotsent
O‘zbekiston, Toshkent

Abdulmuhsin M. Fazliddinov
Yangi asr universiteti
“Mumtoz sharq filologiyasi” kafedrasi

1-bosqich magistranti
Email: abdulmuxsinfazliddinov@gmail.com
O'zbekiston, Toshkent

MAQOLA HAQIDA

Kalit so'zlar: klassik matnlar, arab tili, lingvistika, stilistika, ilmiy meros, arab madaniyati, tadqiqot.

Annotatsiya: Ushbu maqola klassik arab matnlarining lingvistik va stilistik xususiyatlarini batafsil tahlil qiladi. Matnlardagi grammatik va leksik elementlar hamda ularning zamonaviy arab tili ta'limida tutgan o'rni yoritiladi. Klassik matnlar arab tilining sofligini saqlash, uning boyligini o'rganish va tilshunoslik tadqiqotlarida ulkan ahamiyatga ega. Shuningdek, maqolada arab madaniyatidagi klassik matnlarning ilmiy merosi va ularning zamonaviy tadqiqotlarga ta'siri muhokama qilinadi. Matnlarning tadqiqot jarayonida ishlatilishi ularning bugungi kun ilm-fan rivojlanishiga qanday ta'sir qilayotganini ko'rsatadi.

ОТЛИЧИТЕЛЬНЫЕ ЧЕРТЫ КЛАССИЧЕСКИХ ТЕКСТОВ

Бурхониддин А. Ахмедов
доктор философских наук, доцент
Узбекистан, Ташкент

Абдулмухсин М. Фазлиддинов
Кафедра "Классической восточной филологии"
Магистрант 1-го курса специальностти Лингвистика (арабский язык)
Университет "Новый Век"
Email: abdulmuxsinfazliddinov@gmail.com
Узбекистан, Ташкент

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: классические тексты, арабский язык, лингвистика, стилистика, научное наследие, арабская культура, исследования.

Аннотация: Данная статья предоставляет углубленный анализ лингвистических и стилистических особенностей классических арабских текстов. В статье освещаются грамматические и лексические элементы текстов и их значимость для современного преподавания арабского языка. Классические тексты играют важную роль в сохранении чистоты арабского языка и служат важным ресурсом для лингвистических исследований. В статье также рассматривается культурное и научное наследие этих классических текстов в арабском мире и их влияние на современные исследования. Обсуждается, как использование этих текстов в научных исследованиях способствует развитию

современной науки и знаний.

Kirish. Klassik arab matnlari arab tili rivojlanishida va madaniy meros sifatida juda katta ahamiyatga ega. Ushbu matnlar nafaqat tilning lug‘aviy va grammatik jihatlarini saqlab qolish, balki ilmiy va adabiy taraqqiyotga ham katta ta’sir ko‘rsatgan. Ibn Molikning “Alfiya”, Al-Johizning “Kitab al-Hayavan” kabi asarlar tilshunoslik va stilistika bo‘yicha o‘ziga xos manbalar sifatida o‘rganilgan. Ushbu asarlar grammatik tuzilmalar, leksik birliklar va stilistik vositalarni chuqur tahlil qilishga imkon beradi.

Bundan tashqari, klassik arab matnlari o‘z davridagi ilmiy va adabiy yutuqlarni saqlab qolgan holda, zamonaviy tadqiqotlarga ham katta ta’sir ko‘rsatgan. Ular arab tilining to‘g‘ri qo‘llanilishi, leksik va stilistik jihatdan boyitilishi uchun muhim resurs bo‘lib qolgan. Ushbu maqola klassik arab matnlarining lingvistik va stilistik xususiyatlarini chuqur tahlil qilishga bag‘ishlangan bo‘lib, ularning bugungi ilm-fan va tilshunoslikdagi o‘rni hamda ahamiyatini yoritishga harakat qiladi.

Maqolaning maqsadi – klassik arab matnlaridagi lingvistik va stilistik elementlarni tahlil qilish, ularning zamonaviy ilmiy izlanishlarda tutgan o‘rnini ko‘rsatishdir.

Klassik arab matnlari ko'plab olimlar tomonidan o'rganilgan va ularning tilshunoslikka qo'shgan hissasi muhim ahamiyatga ega. Jumladan, Ibn Molikning “Alfiya” asari arab grammatikasi to'g'risidagi asosiy ilmiy manbalardan biri sifatida tanilgan. Shuningdek, Sibavayhning “Kitab al-Kitob” nomli asari arab tilining morfologik va sintaktik tuzilishini chuqur tahlil qilgan muhim klassik ish hisoblanadi. Ushbu asarlar arab tilining grammatik tuzilmalarini o‘rganishda asosiy qo'llanma sifatida xizmat qiladi.

Adabiyotlarda klassik arab matnlari tilining boyligi va ularning hozirgi zamonda qanday qo‘llanilishi haqida ko‘plab tadqiqotlar mavjud. Masalan, arab madaniyati va tiliga doir klassik matnlarning tahlili, ularning hozirgi lingvistik tadqiqotlarga ta’siri turli yondashuvlar bilan tadqiq qilingan. Ularning grammatik tuzilishlarining qat’iyligi va stilistik boyligi ko‘plab olimlar tomonidan yuqori baholangan.

Klassik arab matnlarida arab tilining lingvistik xususiyatlari juda boy va xilma-xil. Ularda morfologik, sintaktik, va semantik jihatlar aniq ifodalangan. Misol tariqasida, Ibn Molikning “Alfiya”sidagi grammatik qoidalar arab tilining o'ziga xosligini ochib beradi. Bu asarda arab tilidagi fe’llarning morfologik shakllanishi va ular bilan bog‘liq tuzilmalar batafsil yoritiladi. Misol tariqasida bu asarda kelgan bir nechta baytlarni keltirib o‘tamiz:

ترفع كان المبتدا اسما، والخبر تنصبه ، كـ (كان سيدا عمر)

Ushbu baytda “كان” fe’li yoki unga o’zshash bo’lgan fe’llar ismiy jumlalarga kiradigan bo’lsa , “المبتدأ” unga ism bo’lib raf’ kelishigida, “الخبر” esa, unga xabar bo’lib nasb kelishigida

bo’lishi bayon qilingan. Va so’zni quvvatlash maqsadida misol ham keltirganlar. “كان سيدا عمر” manosi: Umar sayyid bo’ldi. Alloma bu misolda “كان” ning ismi va xabarini o’rnini almashtirib berdilar. Sababi oldingi baytga qofiyadosh bo’lishi uchun. Baytning davomida “كان” ning sheriklarini ham sanab o‘tganlar.

لـِ (إن، أن، ليت، لكن، لعلَّ كأنّ) عكس ما لـِ(كان) من عمل

Bu baytda mutafakkir “إن” va uning sheriklarini keltirib, uning jumladagi vazifasini ham aytib o‘tmoqdalar. Ya’ni u ismiy jumlaga kirgan vaqtda “كان”ning amalini teskarisini bajaradi.

Sarf va nahv qoidalari klassik arab matnlarida aniq va qat’iy ifodalangan bo‘lib, bu tilning sof shaklini saqlab qolishga yordam beradi. Ayniqsa, tasrif qoidalari arab tilining lingvistik tuzilmalarini aniqlashda katta yordam beradi. Alloma Ibn Hojibning “al-Kafiyatu fii ilmi al-nahvi va al-shafiyatu fii ilmay al-tasrifi va al-xotti” asarida ham nahv, sarf va yozuvga oid bo’lgan qoidalarni batafsil bayon qilib berganlar. Shu qoidalar jumlasidan . “اسم الآلة” ismi olat mavzusida unga tegishli bo’lgan vaznlar , misollar bilan yoritilgan. Ismi olat uch vaznda (مفعل، مفعال، مفعلة) bo’lib, shu vaznlar qolipida bo’lgan kalimalar qandaydir predmet, uskuna, qurol ma’nolariga ega bo’ladi, masalan: مفعل = محلب (chelak), مفعال = مفتاح (kalit), مفعلة = مكسحة (supurgi) kabi.

Alloma Sibavayhi o’zining “al-Kitab” asarida lozim(o‘timsiz) va mutaddiy(o‘timli) bo’lgan fe’llarni ma’lum(aniq) va majhul(noaniq) ko’rinishlarini batafsil misollar bilan yoritgan. Unga ko‘ra o‘timsiz bo‘lgan fe’llar o‘z foili bilan ma’nosi tugal bo’ladi. Ma’lum va majhul holatlarida ham. Masalan:

ذهب زيد، جلس عمرو، ضُرِبَ زيد، يُضْرَب عمرو.

Mutaaddiy bo‘lgan fe’llar foil bilan birga maf’ulni ham talab qiladi. Masalan:

ضرب عبد الله زيدا ، حفظ محمود الكتاب ، كتبت الرسالة لأخي.

Klassik arab matnlari nafaqat lingvistik jihatdan boy, balki stilistik vositalar orqali ham o'ziga xosdir. Ularda balog‘at san’ati, ya’ni ta'sirli ifodalar, tashbehlar va istioralar keng qo'llaniladi. Masalan, Al-Jahizning “Kitab al-Hayavan”i arab tilidagi figurativ iboralar va tashbehlardan foydalanish borasida noyob asar hisoblanadi. Ushbu matnda hayvonlar dunyosi orqali insonlar va jamiyat haqida chuqur fikrlar bayon qilinadi, bu esa arab tilining stilistik imkoniyatlarini ochib beradi.

Stilistik vositalar matnlarning ta'sirchanligini oshiradi va o‘quvchiga tilning ma'no qatlamlariga chuqurroq kirish imkonini beradi. Tashbeh, istiora, va boshqa stilistik vositalar orqali matnlar o‘z zamonasida juda boy adabiy asarlar hisoblangan va hali ham o'z ahamiyatini yo‘qotmagan.

Klassik arab matnlari zamonaviy tilshunoslik va lingvistik tadqiqotlarda muhim o‘rin tutadi. Ular arab tilining sof shaklini saqlab qolishga yordam beradi, shuningdek, zamonaviy

ilmiy ishlarda ham keng qo‘llaniladi. Bu matnlar arab tilini o‘rganishda asosiy manba sifatida xizmat qilib kelmoqda va bugungi kunda ham ko‘plab olimlar tomonidan tadqiq qilinmoqda.

Zamonaviy ilm-fanda ushbu matnlar lingvistik tadqiqotlar, tarjima jarayonlari va arab tilini o‘rgatish sohasida katta ahamiyat kasb etadi. Klassik matnlar arab tilining grammatik tuzilishlarini, semantik va stilistik jihatlarini chuqur o'rganishga asos bo‘lgan.

Xulosa. Ushbu maqolada klassik arab matnlarining lingvistik va stilistik xususiyatlari keng tahlil qilindi. Tadqiqot davomida bu matnlarning arab tilining saqlanishi va rivojlanishiga qo‘shgan hissasi aniqlandi. Klassik asarlar arab tilining sof tuzilishini va uning grammatik qoidalarini saqlab qolishdagi muhim o‘rnini ko‘rsatdi.

Lingvistik xususiyatlar nuqtai nazaridan, klassik arab matnlarida grammatik qoidalar qat’iy va aniq belgilangan. Fe’llar tasrifi, morfologik shakllanish, sintaktik tuzilishlar arab tilining o‘ziga xos xususiyatlarini aks ettiradi. Ushbu matnlar sof tilshunoslik qoidalarini qo‘llashda, ilmiy meros sifatida, zamonaviy tilshunoslikka katta ta’sir ko‘rsatmoqda. Keltirilgan grammatik misollar orqali arab tilining murakkabligi va aniqligi yana bir bor o‘z tasdig‘ini topdi.

Stilistik xususiyatlar bo‘yicha, klassik matnlar o‘zining tasirchanligi va balog‘at san’ati bilan ajralib turadi. Tashbeh va istiora kabi stilistik vositalar orqali matnlar o‘quvchini chuqurroq o‘ylashga undaydi va arab tilining boyligini namoyon etadi. Ushbu stilistik vositalar arab adabiyotining nafaqat lingvistik, balki madaniy jihatlarini ham o‘zida aks ettiradi. Klassik arab matnlarining zamonaviy ilm-fanga ta'siri hali ham o‘z dolzarbligini saqlab qolmoqda. Bugungi kunda bu matnlar arab tilini o‘rganish va tadqiq qilishda muhim manbalar hisoblanadi. Ular grammatikani chuqur o‘rganish uchun muhim material sifatida qo‘llaniladi va ilm-fan rivojiga xizmat qilmoqda. Xulosa qilib aytganda, klassik arab matnlari tilning saqlanishi, stilistik boyligi va ilmiy tadqiqotlar uchun ajralmas manba sifatida katta ahamiyatga ega. Ushbu tadqiqot ushbu matnlarning arab tilining rivojlanishidagi o‘rnini yanada ko‘proq yoritishga imkon berdi va ularning ilm-fan va madaniyatga qo‘shgan hissasini chuqurroq tahlil qildi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro`yxati:

1. Ibn Malik, M. (2008). Alfiya. Dar al-Kutub al-‘Ilmiyyah.
2. Sibawayh, A. (1998). Kitab al-Kitob. Dar al-Kutub al-‘Arabiya.
3. Al-Jahiz, A. (1990). Kitab al-Hayavan. Dar al-Kutub al-Misriyyah.
4. Ibn Hajib, K. (2010). al-Kafiya fi ilm al-nahv va al-sarf. Maktabat al-Adab al-Qohira.
5. Wright, W. (2011). A Grammar of the Arabic Language. Cambridge University Press.
6. Versteegh, K. (2014). The Arabic Language. Edinburgh University Press.
7. Haywood, J. A., & Nahmad, H.M. (2005). A New Arabic Grammar of the Written Language. Lund Humphries Publishers.